

Bu olaydan sonra oğlu Tâhir ile arası açılan Halef Tâhir'in kuvvetlerine yenildi; ancak hile ile oğlunu öldürtüp idareyi tekrar ele geçirdi (392/1001-1002). Bu durum karşısında kendilerini tehlikede hisseden Sistan emîrleri gizlice aldıkları bir kararla Sultan Mahmûd'u Sistan'a davet ettiler. Ordusuyla Tak Kalesi'ne sığınmak zorunda kalan Halef, kale Gazneliler tarafından 393 (1002-1003) yılında muhasara edilince Sultan Mahmûd'a teslim oldu ve af diledi. Sultan Mahmûd onu affetti, servetini muhafaza etmesine ve istediği şehirde yaşamasına izin verdi. Halef de Cûzcân'a gitti. Ancak bir süre sonra Karahanlı Nasr b. Ali ile gizlice mektuplaşmaya başladığını öğrenen Sultan Mahmûd tarafından Gerdiz Kalesi'ne hapsedildi. Receb 399'da (Mart 1009) hapiste öldü. Hâkimiyeti döneminde kendi adına para bastıran Halef b. Ahmed Saffârîler'in son bağımsız emîri sayılmaktadır. Ondaki sonraki Sistan emîrleri Sâmânîler ve Gazneliler tarafından tayin edilmiştir.

Hadis, fıkıh, tefsir, edebiyat ve şiirden alayan, ilim adamlarını himaye eden bir emîr olarak bilinen Halef, etrafına topladığı âlimlere büyük meblağlar harcayarak bir tefsir hazırlatmışsa da 100 cilt olduğu rivayet edilen bu eserin herhangi bir nüshasına bugüne kadar rastlanmamıştır.

Ebû'l-Feth Ali b. Muhammed el-Büstî, Bedüzzaman el-Hemedânî ve Seâlibî gibi şairler Halef'i öven şiirler yazmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Neşahî, *Târîhu Buḥârâ* (nşr. ve trc. Emîn Abdülmecîd Bedevî - Mübeşşir et-Tırâzî), Kahire 1965, s. 143-144; Seâlibî, *Yettimetü'd-dehr*, IV, 297, 319; Muhammed b. Abdülcebbar el-Utbi, *Târîhu'l-Yemînî*, Kahire 1287, I, 96, 351-360, 368-382; *Târîh-i Sîstân* (nşr. Bahâr), Tahran 1314 hş., s. 327-353; Sem'ânî, *el-Ensâb*, Beyrut 1980, VII, 44; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, VIII, 563-564; IX, 82-84, 159-160, 166-167, 172-173; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XVII, 116-118; Müstevfî, *Târîh-i Güzide* (Nevâî), s. 375, 382, 383; *Keşfü'z-zunûn*, I, 446; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 156; Browne, *LHP*, II, 124; Muhammed Nazım, *The Life and Times of Sultan Mahmud of Ghazna*, Cambridge 1931, s. 21, 67-69, 188-189; J. Walker, *The Coinage of the Second Saffarid Dynasty in Sistan*, New York 1936, s. 25-31, 32-37; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, s. 130, 133; a.m.f., *The History of the Saffarids of Sistan*, New York 1994, s. 301-339; a.m.f., "The Tahirids and Saffarids", *CHIr*, IV, 132-135, 137; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 309; Erdoğan Merçil, *Gazneliler Devleti Tarihi*, Ankara 1989, s. 16-17, 28-29; M. Browne, *A Handbook of Islamic Coins*, London 1985, s. 563-564; Dihhudâ, "Halef", *Luḡatnâme*, XII, 692.

RECEP USLU

HALEP el-VÂSİTİ

(خلف الواسطي)

Ebû Muhammed Halef
b. Muhammed b. Ali el-Vâsîfî
(ö. 401/1010)

Etrâfû's-Şahîḥayn
adlı eseriyle tanınan muhaddis.

Vâsît'ta doğdu. Bağdat'ta Ebû Bekir el-Katî'î'den, Cürcân'da Ebû Bekir el-İsmâîlî'den, Vâsît'ta Abdullah b. Muhammed es-Sekkâ'dan hadis dinledi. Daha sonra Bağdat'a dönerek bir süre burada kaldı. Hadis tahsilini ilerletmek amacıyla hadis hâfızı Ebû'l-Feth b. Ebû'l-Fevâris ile birlikte Şam, Mısır, İran, İsfahan, Nişâbur ve Herat'a seyahatler yaptı. Ebû Nuaym, Nişâbur ve İsfahan'da onunla sohbet ettiğini söylemektedir. Hâkim en-Nîsâbü'rî, Halef'ten daha üstün bir âlim olmasına ve hocaları arasında yer almasına rağmen kendisinden hadis nakletmiştir. Kıraat âlimleri Ebû Ali el-Ahvâzî ve Ebû'l-Kâsım Ubeydullah el-Ezherî de Halef'in talebeleri arasında yer alır.

Halef tahsilini tamamladıktan sonra Remle'ye yerleşti ve ticaretle meşgul oldu. Kaynaklarda çok seyahat ettiği belirtilen Halef'in bu seyahatlerinin önemli bir kısmını ticaret maksadıyla yaptığı anlaşılmaktadır. Hatta onun hayatının belli bir döneminden sonra kendini tamamen ticarete verdiği, ticarî hayatının Remle'ye yerleştikten sonra yoğunluk kazandığı söylenmekte ve bu tarihten sonraki seyahatlerinin ticarî amaçla yapıldığı ihtimali artmaktadır. Halef'in hadis âlimi ve hâfızı olduğu kaydedilmiş, çok hadis yazdığı, mükemmel ve güçlü bir hâfızaya sahip bulunduğu belirtilmiştir. Seyahatler neticesinde elde ettiği ilmi birikimi kitap haline getirmiş seçkin âlimlerden biri olan Halef el-Vâsîfî Remle'de vefat etti.

Eserleri. 1. *Etrâfû's-Şahîḥayn* (*Etrâfû Şahîḥi'l-Buḥârî ve Müslim*). Üç veya dört cilt olduğu belirtilen eserde *Şahîḥ-i Buḥârî* ile *Şahîḥ-i Müslim*'deki hadislerin baş tarafından bir kısmı alınıp bunların geçtiği yerlere işaret edilmiştir. Müellifin dönemine kadar bu konuda yazılmış kitapları gölgede bıraktığı kabul edilen eserin, Ebû Mes'ûd ed-Dîmaşkî'nin aynı adı taşıyan kitabından daha iyi olduğu kaydedilmektedir. Eserin bazı bölümleri Zâhiriyye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Hadis, nr. 371, 12-21. cüzler; Dârü'l-kütübü'l-Mısıriyye'de bulunan kısımları için bk. Sezgin, I, 220). 2. *el-Efrâ-*

dü'l-ğarâ'ibü'l-muḥarrece min uşûli's-şeyḥ Ebi'l-Hâsen Aḥmed b. 'Abdillâh b. Ruzeÿk el-Bağdâdî. Eserin altıncı cüzü Zâhiriyye Kütüphanesi'ndedir (Mecmua, nr. 95, vr. 252-261). 3. *el-Cüz'ü'l-evvel mine'l-fevâ'idü'l-muntekâti'l-efrâd 'ani's-şüyûḥi's-şikât*. Fuat Sezgin, bu eserin bir nüshasının Zâhiriyye Kütüphanesi'nde (Mecmua, nr. 60, vr. 154^a-172^a) bulunduğunu söylemektedir (a.g.e., I, 220).

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 334-335; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, V, 350; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, IX, 226; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XVII, 260-262; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1067-1068; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XI, 344; Süyûtî, *Ṭabaḳâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 416-417; *Keşfü'z-zunûn*, I, 116; *Hediyetü'l-'ârifin*, I, 348; Ziriklî, *el-A'lâm*, II, 360; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'el-lifin*, IV, 107; Kettânî, *er-Risâletü'l-müsteṭrafe*, s. 125; Sezgin, *GAS*, I, 220; M. Nâsirüddin el-Elbânî, *Fihri'su maḥtûṭâti Dâri'l-Kütübü'z-Zâhiriyye*, Dimaşk 1390/1970, s. 272.

SELMAN BAŞARAN

HALEFİYYE

(الخلفية)

Hâricî fırkalarından
Acârîde'ye mensup
Halef el-Hâricî'nin
(II./VIII. yüzyıl)
görüşlerini benimseyenlere
verilen ad
(bk. ACÂRİDE).

HALEP

(حلب)

Suriye'nin ikinci büyük şehri.

Kuzey Suriye'nin en önemli şehri ve kendi adını taşıyan ilin merkezi olup Anadolu'dan Mezopotamya'ya ve Akdeniz'den İran'a giden ana yolların kavşak noktasında kurulmuştur. Bu dikkat çekici coğrafi konumu dolayısıyla kervanların uğrak yeri olmuş, bunun sonucunda ticaretle zenginleşip medeniyette yükselirken sık sık aynı yollardan sefere çıkan orduların tahribatına ve yağmalarına mâruz kalmıştır. Şehir, Eskiçağ tarihinde taşıdığı önemi coğrafi konumu kadar fırtına tanrısı Adad'ın kült merkezi olmasına da borçludur.

İlk olarak milâttan önce III. bin yıl çivi yazılı Akkad tabletlerinde Halaba ve Halman / Halwan şeklinde adına rastlanan Halep'in milâttan önce XVIII. yüzyılda Yamhad Krallığı'nın başşehri olduğu gö-